

ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ІНЖЕНЕРНОГО МОНІТОРИНГУ ПРИ ДОСЛІДЖЕННІ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ В АПК

В.Н. Большаков, кандидат юридичних наук

І.Л. Роговський, кандидат технічних наук

О.В. Дубровіна, магістр

У статті розглядається вплив правового регулювання інженерного моніторингу при дослідженні інтелектуальної власності.

Моніторинг, метод, власність, інженерія.

Постановка проблеми. Загальновідомо, що будь-який процес суспільства неможливий без системи освіти. Система освіти має три складові: освіту, науку і культури. Це три кита сучасної цивілізації. Як відомо, культура, науково-технічний рівень виробництва, ефективність економіки, соціально-технічний прогрес в цілому і добробут суспільства значною мірою залежать від рівня та ефективності творчої діяльності в суспільстві.

Аналіз останніх досліджень. Світовий досвід підтверджує, що ті країни, де розвитку освіти, науки і культури приділяють першочергове значення, відносяться до числа держав з високорозвинутою економікою [1, С. 7]. Як відомо, приватне право – галузь права основною задачею якого є системне правове забезпечення охорони об'єктів приватної власності – засобів виробництва і продуктів виробництва. Інтелектуальна власність представляє собою права на твори науки, літератури, мистецтва і винахідництва. Зазначені об'єкти інтелектуальної власності в свою чергу є продуктами виробництва тобто об'єктами приватної власності, також регулюються авторським та патентним правом. Згідно з Законом України «Про інформацію», інформаційна діяльність – це сукупність дій, спрямованих на задоволення інформаційних потреб юридичних осіб і держави. Основними видами інформаційної діяльності є одержання, використання, поширення та зберігання інформації. Одержанням інформації є набуття, придбання, накопичення, відповідно до чинного законодавства України, документованої або публічно оголошеної інформації громадянами, юридичними особами і державою. Згідно з Законом «Про науково-технічну інформацію» науково-інформаційна діяльність – це сукупність дій, спрямованих на задоволення потреб громадян, юридичних осіб і держави у науково-технічній інформації,

що полягає в збиранні, аналітичній обробці, фіксації, зберіганні, пошуку і поширенні. Моніторинг (англ. – monitoring) – це збір інформації, даних в засобах масової комунікації [2, С. 231].

В числі цих засобів є твори, статті та інші об'єкти інтелектуальної власності, що знаходяться, наприклад, у публічних бібліотеках. При цьому, на думку американських фахівців, саме інформаційні ресурси країни, в остаточному підсумку, визначають її можливості по прийняттю стратегічних рішень у галузі економічної конкурентоспроможності, оборони, енергетичної незалежності. У зв'язку з цим, в США бази науково-технічної інформації належать до ресурсів стратегічного характеру [3, С. 371].

При цьому необхідно відмітити, що у інформаційній діяльності є невизначеність з поняттям власності на продукт інтелектуальної діяльності, що в свою чергу є об'єктом інтелектуальної власності. Наприклад, згідно з визначенням Кодексу України про адміністративні порушення, об'єктом інтелектуальної власності і авторства є літературні твори, фонограми, бази даних, наукові відкриття, винаходи тощо. При цьому літературним твором є і наукова або технічна стаття, і автор може використати своє право на використання цієї статті, або її частини, лише з його дозволу, хоча сам використовує в своїй статті дані з інших інформаційних джерел.

Згідно визначення, автором є людина, яка написала будь-яку працю, твір, лист та ін., або розробила план, проект та ін. [4, С. 22].

Авторське право – це розділ цивільного права, який регулює відносини, що пов'язані з створенням та використанням (видання, цитування тощо), творів науки, літератури та мистецтва [5, С. 17].

Мета досліджень – обґрунтувати правове регулювання інженерного моніторингу при дослідженні інтелектуальної власності.

Результати досліджень. Як відомо, у більшості науково-технічних праць використовується інформація, що отримана з інших джерел (статей, науково-технічних праць). Суть першої частини інформаційної діяльності полягає в отриманні інформації з інших документів, які, відповідно, є працями, які хтось створив, тобто є предметом інтелектуальної власності. При цьому в авторському праві не встановлені ознаки об'єкту інтелектуальної власності, як це встановлене в патентному праві – ознаки відмінності та подібності у формулі на винахід.

Відсутність законодавчо закріплених ознак об'єкту інтелектуальної власності може стати причиною правових колізій в межах норм цивільного, приватного, інформаційного, адміністративного і кримінального права, які регулюють права авторів. Це в свою чергу робить в деяких випадках незаконною інформаційну діяльність в межах другої частини – відтворенні у вигляді звіту.

Відповідно, для підвищення ефективності інформаційної діяльності доцільно удосконалити інформаційне законодавство. Так, наприклад, доцільно доповнити Цивільний і Кримінальний кодекси України та Кодекс України про адміністративні порушення розробкою відповідних змін стосовно авторського права.

Наприклад, необхідно відмітити, що для забезпечення безперешкодного проведення інформаційної діяльності (моніторингу) в АПК України обов'язково необхідно законодавчо визначити ознаки печатної праці, як об'єкту авторського права (інтелектуальної власності). На погляд автора основною ознакою печатної праці, як об'єкту авторського права є новизна інформації.

Згідно з визначенням [6, С. 10] «Автор – Творец чого-небудь, составитель, создатель какого-нибудь художественного произведения, проэкта, изобретения.».

Даний вислів є основою для висновку про те, що в основі юридичного визнання авторства є визнання новизни твору. Зазначене підтверджується наступним: Творчість це цілеспрямована пошукова діяльність людини, результатом якої є щось якісно нове, яке вирізняється неповторністю, оригінальністю і суспільно-історичною унікальністю.

Виникнення терміну «інтелектуальна власність» приходить на кінець XVII сторіччя. Він уперше з'явився у французькому законодавстві на ґрунті теорії природного права. Відповідно до цієї теорії право творця будь-якого творчого результату (чи то літературного твору, чи винаходу) є його невід'ємним правом, що виникає із самої сутності творчої діяльності та «існує незалежно від визнання цього права державною владою».

Всесвітня організація інтелектуальної власності (ВОІВ) у поняття інтелектуальної власності включає:

1. Промислову власність, що головним чином охоплює винаходи, товарні знаки і промислові зразки;
2. Авторське право, яке стосується літературних, музичних, худолжніх, фотографічних і аудіовізуальних творів.

Таким чином інтелектуальна власність – це результат творчої діяльності.

Згідно з вищевикладеним – автор – творець нового має право на інтелектуальну власність в разі наявності в його творі елемету новизни. У Цивільному кодексі України, що, який набрав чинності з 01.01.2004 р. правовому регулюванню інтелектуальної власності присвячена книга IV «Право інтелектуальної власності».

Ст. 420 ЦК «Об'єкти інтелектуальної власності» до об'єктів інтелектуальної власності, викликають інтерес інженерного моніторингу в АПК України відносить:

- літературні твори;
- комп'ютерні програми;
- бази даних;
- наукові відкриття;
- винаходи, корисні моделі, промислові зразки;
- компонування (топографії) інтегральних схем;
- раціоналізаторські пропозиції;
- сорти рослин, породи тварин;

В зв'язку з тим, що основним предметом моніторингу в АПК України є – отримання інформації з відкритих джерел які підвищують ефективність інноваційної політики АПК України, то основним напрямком правового регулювання інформаційної діяльності (моніторингу) при дослідженні інтелектуальної власності є дотримання норм законодавства про інтелектуальну власність, тобто враховувати особливості поняття новизни.

При цьому, у якості обґрунтування встановлення новизни твору доцільно, на погляд автора, використовувати ознаки відмінності та подібності твору від інших творів на кшталт ознак відмінності та подібності у формулі на винахід.

Зазначене підтверджується наступними прикладами. Приклад використання особливостей патентного права, при проведенні інформаційно-пошукової діяльності в межах інформаційного права.

Так, фірмою-конкурентом для отримання позитивного результату були вивчені технічні рішення фірми «Dyson», при цьому в процесі інформаційно-пошукової діяльності ігнорувалась законність отримання первинних джерел інформації. Для перевірки добросовісності фірми-конкурента, керівник фірми «Dyson», Джеймс Дайсон, запропонував абсолютно новий спосіб досягнення ефекту чистоти та збільшив потужність апарата, який перед тим запатентував. Провівши спеціальні дослідження і встановивши, що конкуренти скопіювали його розробку, без його дозволу, Дайсон подав на них позов до суду і виграв його, отримавши значну матеріальну компенсацію. Коли б керівництво фірми, яка використала технічне рішення Дайсона, в процесі інформаційної діяльності, купила ліцензію на використання технічних розробок Дайсона, вона б затратила значно менше грошових ресурсів ніж ті, що пішли на виплату позовної компенсації [7, С. 47]. Наведений факт є прикладом проведення результативних (ефективних) спеціальних досліджень з використанням положень патентного права при проведенні інженерного моніторингу по запобіганню недобросовісній конкуренції (протиправним проявам) в межах інформаційного права. Цей досвід може стати джерелом правового регулювання спеціальних інженерних моніторингових досліджень в

АПК України. Також існує приклад використання інженерного моніторингу в процесі планування розвитку фірми. Моніторингові дослідження проводились за завданням фірми-виробника з метою визначення напрямів і тенденцій розвитку сучасних технічних засобів. При цьому ні в якому разі не можна було порушувати юридичних прав сторонніх осіб. У процесі інформаційної діяльності – роботи з відкритими інформаційними джерелами – були виявлені такі факти: по-перше, експерти нідерландської компанії «Heerlen», що спеціалізується на випуску продукції з полімерів, розробили поліетиленову тканину Dупеета SB61, яка за словами її творців, може з успіхом використовуватись у технічних засобах. Міцність таких засобів, зроблених на основі Dупеета SB61, на 40% перевищує міцність традиційних з кевлару. Більше того, вироби з використанням Dупеета SB61 мають вагу на 15% нижчу ніж вироби аналогічної захисної дії з кевлару [8, С. 6]. По-друге, Лос-Анджелеська компанія «American Body Armor» почала виробництво легких і надійних засобів на основі поліетилену. Їхня товщина становить усього п'ять міліметрів. Нова розробка стала дуже доречною, оскільки в 2006 році Міністерство юстиції Сполучених Штатів заборонило використовувати засоби на основі кевлару типу Zyion, тому що з часом тканина зношувалась під впливом вологи й не забезпечувала належний захист [8, С. 6].

Зазначені результати інформаційної діяльності були проведені в межах закону з використанням патентного пошуку. Згідно з системним порівняльним аналізом окремих видів інформаційної діяльності (моніторингу), значну ефективність при проведенні науково-дослідних робіт в агропромисловому комплексі має такий вид моніторингу, як патентний пошук. Патентний пошук є одним з найефективнішим інструментом правового регулювання моніторингу в інноваційній діяльності. Яскравим прикладом використання патентного пошуку для стрімкого економічного зростання може слугувати широко впроваджений у Китаї спосіб інноваційної діяльності – «шаньчжай». Він являє собою не тільки відбір і копіювання товарів, розроблених у розвинених країнах, але й їх удосконалення. На думку кореспондента російського журналу «Експерт» Марка Завадського, це слово незабаром увійде у лексикон усіх європейських мов [10, С. 33]. Суть методу «шаньчжай» полягає в тому, що з метою правового захисту продукції своїх виробників від претензій створюються патенти з юридичними та незначними (несуттєвими) технічними відмінностями від технічного рішення, задекларованого в патенті, що дозволяє випускати продукцію без санкцій за незаконне використання чужої розробки (інтелектуальної власності). Такий підхід до патентного пошуку

створює найефективніший інструмент інноваційної діяльності, забезпечуючи його правове регулювання. Цей спосіб дозволив Китаю за дуже короткий термін стати однією з економічно розвинутих країн світу, використовуючи інноваційні досягнення розвинених країн. Цей спосіб можна використовувати для підвищення ефективності інноваційної діяльності і в Україні.

В той же час необхідно особливо зазначити, відповідно положень ст. 50 Конституції України печатні праці, про особливості засобів і зразків сільськогосподарської техніки, що не відповідають нормам безпечності для життя, здоров'я та довкілля, на погляд автора, не можуть бути об'єктом авторського права.

Висновок. Зазначене свідчить про те, що для правового регулювання моніторингової (інформаційної) діяльності в АПК України необхідний системний аналіз законності використання видів інформаційної діяльності.

Список літератури

1. Сусліков Л.М. Патентознавство / Л.М. Сусліков, В.С. Дьордяй. – К.: ЦНС, 2005. – 231 с.
2. Комлев Н.Г. Словарь иностранных слов / Н.Г. Комлев. – М.: Эксмо-Пресс, 1999. – 670 с.
3. Соснін О.В. Проблеми державного управління системою національних інформаційних ресурсів з наукового потенціалу України / О.В. Соснін. – М., Наука, 2012. – 572 с.
4. Советский экономический словарь / Под ред. А.М. Прохорова. – М.: СЭ, 1988. – 1599 с.
5. Новий тлумачний словник української мови. – К.: Аконтіт, 1999. – Т. 2. – 910 с.
6. Толковый словарь русского языка / Под ред. Д.Н. Ушакова. – М.: Гос. изд-во иностранных и национальных словарей, 1938. – Т. I. – 1562 с.
7. Левицки С. Как разработать стратегию / С. Левицки. – Днепропетровск: Баланс-Клуб, 2004. – 314 с.
8. Пуленепробиваемый полиэтилен // Открытия и гипотезы. – 2007. – № 7. – С. 6.
9. Борисов А. 130 тысяч улучшенных бронежилетов для СВ США / А. Борисов // Зарубежное военное обозрение. – 2007. – № 8. – 168 с.
10. Приходько Антон. Шаньчжай / Антон Приходько // Підприємництво, господарство і право. – 2007. – № 11. – С. 67–69.

В статье рассматривается влияние правового регулирования инженерного мониторинга при исследовании интеллектуальной собственности.

Мониторинг, метод, собственность, инженерия.

The paper examines the impact of regulation engineering monitoring in investigation of intellectual property.

Monitoring, method, property, engineering.